

**Samospráva a její organizace, zájmová
samospráva; územní samospráva a její
organizace**

MP313K Úvod do studia veřejné správy

6. přednáška 31. 10. 2019

Osnova přednášky a její cíl:

- **Samospráva a její organizace** (ústavní základy samosprávy; pojem a principy organizace samosprávy)
- **Územní samospráva a její organizace** (územní samospráva a její organizace, participace na územní samosprávě, vztahy obcí a krajů, vztah státu a územní samosprávy).
- **Zájmová samospráva** (profesní a vysokoškolská samospráva a jejich organizace, vztah státu a profesní a vysokoškolské samosprávy).
- **Cíl:** cílem této přednášky je představit problematiku samosprávy a její současný stav a možný vývoj.

Na co má přednáška odpovědět?

- *Proč prozatímní zákon o obcích z roku 1849 prohlásil, že základem svobodného státu je svobodná obec?*
- *Jaké je ústavní zakotvení samosprávy?*
- *Co všechno spadá a nespadá pod zájmovou samosprávu a jaké jsou její projevy?*
- *Kdo volí starostu obce?*
- *Jaké jsou orgány obce?*
- *Co jsou to statuární města a která to jsou?*
- *Kolik máme v ČR tzv. VÚSC a čím byly zřízeny?*
- *Co jsou to obecně závazné vyhlášky?*
- *Co je to nařízení?*
- *Jaké máme druhy obcí?*
- *Kolik máme v ČR vlastně obcí? A je to hodně, nebo málo?*
- *Co je to vysokoškolská samospráva?*

Pojem samosprávy (opakování z minulé přednášky)

- **správa části veřejných záležitostí těmi, jichž se bezprostředně týká / správa veřejných záležitostí jménem a v zájmu autonomních veřejnoprávních korporací**
- **subjekt: územní samosprávné celky (obce a kraje) a další/jiné veřejnoprávní korporace (profesní komory, vysoké školy), právo na samosprávu (ústavně či zákonem zaručené) a povinnost ji vykonávat**
- **vykonavatel: orgány ÚSC, orgány VŘPK**
- **nezávislost** při výkonu samosprávy (i tak však vázanost zákony)
- **samospráva**
  - **územní** – obce, kraje
  - **zájmová** (profesní, vysokoškolská)

Ústavní (a mezinárodněprávní) základy samosprávy

- Čl. 8 Ústavy ČR: *Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.* [K tomu viz nálezn PI. ÚS 1/96.]
  - **Ústavní soud považuje místní samosprávu a nezastupitelnou složku rozvoje demokracie**
- Hlava sedmá Ústavy ČR „Územní samospráva“ (čl. 99 až 105)
- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Listina základních práv a svobod
- Evropská charta místní samosprávy (č. 181/1999 Sb.):
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/122> [K tomu viz nálezn PI. ÚS 34/02.]

EVROPSKÁ CHARTA MÍSTNÍ SAMOSPRÁVY

(sdělení MZV ČR č. 181/1999 Sb.)

- *dokument Rady Evropy, který byl přijat (podepsán prvními státy) v říjnu 1985 ve Štrasburku, a který nabyl platnosti po předepsané ratifikaci stanoveným minimálním počtem členských států k 1.9.1988*
- *Česká republika Evropskou chartu místní samosprávy podepsala v květnu 1998 a po její ratifikaci se Charta stala pro Českou republiku platnou dnem 1.9.1999*
- *upravuje základní otázky postavení a poslání místní samosprávy, a to :*
  - *ústavní a zákonné základy místní samosprávy,*
  - *pojem místní samosprávy a tzv. rozsah místní samosprávy,*
  - *ochrana hranic místních správních jednotek,*
  - *správní struktury a zdroje k plnění úkolů místních společenství,*
  - *podmínky výkonu odpovědnosti na místní úrovni,*
  - *institut dozoru nad činností místních společenství,*
  - *finanční zdroje místních společenství,*
  - *právo místních společenství se sdružovat,*
  - *soudní ochrana místní samosprávy*
- *limity svobody územní samosprávy – nález ÚS ze dne 5. 2. 2003, sp.zn. Pl. ÚS 34/02*
- *má být evropský standard*

Organizace územní samosprávy

- **obce** (základní územní samosprávné celky)
  - zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
  - zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
  - zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností
  - zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí
  - zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů
- **vyšší územní samosprávné celky** (13 krajů + hl. m. Praha)
  - zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)
  - zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze
  - zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů
  - zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů
  - zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Obec jako základní územní samosprávný celek

- **základ obce**
  - osobní
  - územní
  - ekonomický
  - organizačně-kompetenční (mocenský)
- **veřejnoprávní korporace**
- **vlastní majetek** (hospodaří podle vlastního rozpočtu)
- **vystupuje vlastním jménem na vlastní odpovědnost**

- slučování, připojování, rozdělování či oddělování
- svazky obcí

Samostatná a přenesená působnost obce

- **samostatná působnost** – autonomní správa svých záležitostí
  - např. vydávání obecně závazných vyhlášek
  - dozor a kontrola – Ministerstvo vnitra
- **přenesená působnost** – (dekoncentrovaný/delegovaný) výkon státní správy
  - např. vydávání nařízení
  - zmíněná kategorizace obcí
  - dozor a kontrola – krajský úřad
- § 8 zákona o obcích: *Pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí a nestanoví, že jde o přenesenou působnost obce, platí, že jde vždy o samostatnou působnost.*

Dozor nad činností obcí

Působnost územního samosprávného celku	Předmět dozoru – akt	Kritéria dozoru – soulad s	Dozorový orgán	Orgán oprávněný zrušit akt
Samostatná působnost obce	obecně závazná vyhláška	zákon	Ministerstvo vnitra	ÚS
	usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření	zákon a jiný právní předpis	Ministerstvo vnitra	správní soud
Samostatná působnost městského obvodu nebo části	usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření	zákon a jiný právní předpis	magistrát	správní soud
Přenesená působnost obce	nařízení	zákon a jiný první předpis	krajský úřad	ÚS
	usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření	zákon, jiný právní předpis, usnesení vlády, směrnice ústředního správního úřadu nebo opatření krajského úřadu přijaté při kontrole výkonu přenesené působnosti	krajský úřad	krajský úřad
Přenesená působnost městského obvodu nebo části	usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření	zákon, jiným právní předpis, usnesení vlády, směrnice ústředního správního úřadu a opatření magistrátu přijaté při kontrole výkonu přenesené působnosti	magistrát	magistrát

Počet obcí v ČR - 6259

Velikostní struktura obcí k 1. 1. 2012

Celkem 56,0 % všech obcí jsou obce do 500 obyvatel.

kategorie obcí do 199 obyvatel (24,4 %)

kategorie obcí od 200 - 499 obyvatel (31,6 %),

V obcích do 500 obyvatel žije pouze 7,9 % celkové populace České republiky.

Tyto obce však zabírají víc než 1/3 rozlohy České republiky.

Velký počet obcí do 1 000 obyvatel.

kategorie od 500-999 obyvatel (21,7 %).

Obce a jejich členění

- **kategorizace obcí**
  - **obce (jedničkové) – 6259**
  - **obce s pověřeným obecním úřadem (dvojkové) - 388**
  - **obce s rozšířenou působností (trojkové) - 205**
- **další členění**
  - **obec**
  - **město a městys**
  - **statutární město**
  - **hl. m. Praha**

Orgány obce

- **zastupitelstvo obce**
  - výbory zastupitelstva (finanční a kontrolní, další fakultativně)
- **rada obce**
  - komise rady
- **starosta**
- **obecní úřad**
  - (tajemník)
- **zvláštní orgány obce**
- **obecní policie**

Statutární města

- § 4 odst. 1 zákona o obcích: *Statutárními městy jsou Kladno, České Budějovice, Plzeň, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Liberec, Jablonec nad Nisou, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Brno, Zlín, Olomouc, Přerov, Chomutov, Děčín, Frýdek-Místek, Ostrava, Opava, Havířov, Most, Teplice, Karviná, Mladá Boleslav a Prostějov.*
- územní členění na základě **statutu** (OZV)
- **fakultativní členění** na městské části/obvody
- **magistrát** (městský úřad) a **primátor** (starosta)
- další úprava v § 130 a násl. zákona o obcích

Kraj jako vyšší územní samosprávný celek

- **základ kraje**
  - osobní
  - územní
  - ekonomický
  - organizačně-kompetenční (mocenský)
- **veřejnoprávní korporace**
- **vlastní majetek**
- **vystupuje vlastním jménem na vlastní odpovědnost**

- ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků
- formálně zřízeny s účinností od 1. 1. 2000

Orgány kraje

- **zastupitelstvo kraje**
  - výbory zastupitelstva (finanční, kontrolní a výbor pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost, další fakultativně)
- **rada kraje**
  - komise rady
- **hejtman**
- **krajský úřad**
  - ředitel KÚ
- **zvláštní orgány kraje**

Vztah obcí a krajů

- respektování „autonomie“ samosprávného postavení obcí
- kraj má vyšší nikoliv nadřízené postavení
- princip subsidiarity

Participace na územní samosprávě

- aktivní a pasivní volební právo do zastupitelstev
  - trvalý pobyt, 18 let
- členství ve výborech, komisích, zvláštních orgánech
- účast na zasedání zastupitelstva
- podávání návrhů, připomínek, podnětů, stížností, petic
- místní a krajské referendum

Profesní samospráva

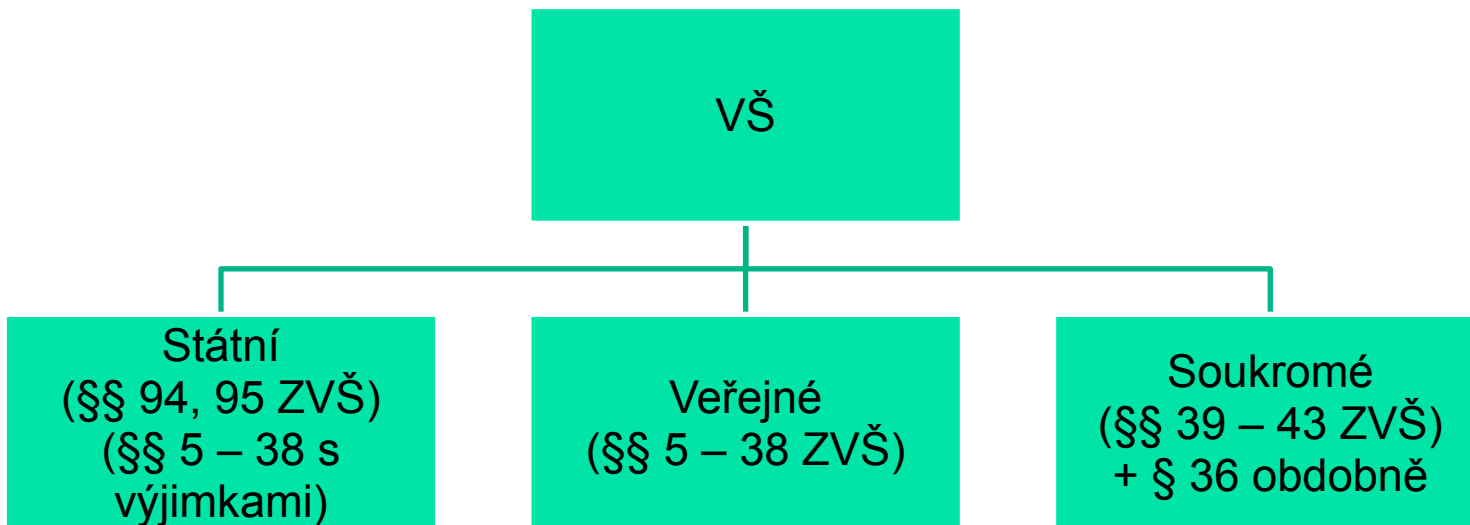
- exkluzivita osobního substrátu zájmové korporace X
personální základ obce
- k získání členství se vyžadují předpoklady – určité vzdělání,
absolvování praxe a vykonání zvláštních profesních zkoušek
X u obce každý občan ČR
- Vydávány tzv. stavovské předpisy – vnitřní předpisy
korporace (srov. právní předpisy obcí a krajů)
- existence dohledu (kontroly) orgánů komory nad kvalitou
výkonu povolání – možnost kárného potrestání za porušení
právních předpisů nebo i stavovských předpisů – zajištěno
skrze povinné členství
- nucené povinné členství jako podmínka k výkonu
příslušného povolání
- povinnost platit pravidelně příspěvky na provoz

Profesní samospráva

- advokátní komora, notářská komora, exekutorská komora,
- lékařská komora, stomatologická komora, lékárnická komora, komora veterinárních lékařů,
- komora architektů, komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě,
- komora daňových poradců, komora auditorů, komora patentových zástupců

Vysoké školy

- nejvyšší článek vzdělávací soustavy – terciální vzdělávání – pouze vysoká škola má oprávnění udělovat akademické tituly
- akademické svobody a akademická práva – principy právního státu
- právnická osoba
- Dělení vysokých škol:
  - **veřejné**
  - **soukromé**
  - **státní**

Součást
organizační složky
státu / Organizační
složka státu

Státní rozpočet –
obrana/vnitro

Veřejná
vysoká škola

Státní
rozpočet -
školství

S.r.o. / a.s. /
o.p.s.

Zejména
vlastní
hospodářská
činnost

Veřejné vysoké školy

- Zřízena (zrušena, sloučena) **výhradně zákonem (§ 5 ZoVŠ) - seznam v příloze č. 1 zákona o VŠ**

1. Univerzita Karlova
2. Univerzita Palackého v Olomouci
3. České vysoké učení technické v Praze
4. Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
5. Akademie výtvarných umění v Praze
6. Vysoké učení technické v Brně
7. Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
8. Masarykova univerzita
9. Mendelova univerzita v Brně
10. Akademie múzických umění v Praze
11. Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
12. Janáčkova akademie múzických umění v Brně
13. Univerzita Pardubice
14. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
15. Česká zemědělská univerzita v Praze
16. Technická univerzita v Liberci
17. Vysoká škola ekonomická v Praze
18. Univerzita Hradec Králové
19. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
20. Ostravská univerzita
21. Slezská univerzita v Opavě
22. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
23. Západočeská univerzita v Plzni
24. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
25. Vysoká škola polytechnická Jihlava
26. Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích

Veřejná vysoká škola

- přiznává akademické tituly
- koná habilitační řízení
- koná řízení ke jmenování profesorem
- používá akademické insignie a koná akademické obřady
- **financovány** ze státního rozpočtu, poplatky spojené se studiem, výnosy z doplňkové činnosti, dary, rozpočet ÚSC a další.
- **samospráva** – rozhoduje o vnitřní organizační struktuře, počet přijatých uchazečů, tvorba a uskutečňování studijních programů, organizace studia, vědecké/výzkumné a další tvůrčí činnosti, rozhoduje v pracovněprávních věcech, hospodaření, výše poplatku za studium...

Vnitřní předpisy veřejné vysoké školy

- podléhají registraci MŠMT
- obligatorní: statut, volební a jednací řád akademického senátu, vnitřní mzdový princip, jednací řád vědecké rady, studijní a zkušební řád, stipendijní řád, disciplinární řád...
- projev autonomie – abstraktní akt – normativní charakter – není obecně závazný/není pramen práva – soulad se zákony
- nabývá platnosti rozhodnutím MŠMT o registraci X
správní rozhodnutí o zamítnutí

Státní vysoká škola

- **vojenská vysoká škola a policejní vysoká škola**
- odborníci pro ozbrojené síly a bezpečnostní sbory
- **právní forma** – organizační složka státu – financování ze státního rozpočtu z kapitol MO a MV
- **ministři** – rozhodují o otázkách personálních (např. stanoví plat rektorovi) i organizačních (např. rozhodují o zřízení nebo zrušení fakulty)
- **ministerstva** – rozdělování finančních prostředků, kontrola jejich využívání, stanovení výše poplatků za studium, rozhodování o přiznání stipendia, tvorba dlouhodobých záměrů atd. + úkoly nadřízeného správního orgánu ve správním řízení

Orgány veřejných vysokých škol

Samosprávné

Akademický senát

Rektor

Vědecká (akad.) rada

Disciplinární komise

Rada pro vnitřní hodnocení

Ostatní

Kvestor

Správní rada

Dozor státu nad vysokoškolskou samosprávou

Stát (prostřednictvím MŠMT či NAÚ) zasahuje do činnosti VŠ jen v zákonem vymezených oblastech
Financování (resp. „spoluřízení“ u státních VŠ),
Dozor nad normotvorbou
Dozor nad zákonností a konkrétními povinnostmi VŠ
Dozor nad kvalitou poskytovaného vzdělání =>
akreditace

Základní prameny ke studiu (opakování):

- Průcha, P. Správní právo. Obecná část. 8. vydání. Brno – Plzeň : Aleš Čeněk, 2012, s. 184 – 250.
- Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 77 – 115.
- příslušné právní předpisy a judikatura Ústavního soudu ČR